

Veliki Tjedan na otoku Hvaru

**DISCOVER,
FOLLOW AND
BE THE LIGHT**

UNESCO procesija *Za križen* | **VODIČ**

UVOD

Prošlost je na otoku uvijek dio sadašnjosti i u sebi nagoviješta budućnost. Otok obiluje bogatim tradicijama, a tijekom korizme do Uskrsa kroz glazbu i svečane procesije intenzivno su izraženi duboki vjerski osjećaji.

Procesije su značajan dio religioznih svečanosti tijekom godine, ali najviše dolaze do izražaja tijekom Velikog tjedna. Pred Uskrs održavaju se dva tipa procesije: **euharistijska (teoforična)** i **narodna procesija**. U prvoj koja se događa prvi put na Cvjetnicu, župnik u pokaznici nosi hostiju koja predstavlja Tijelo Kristovo. U drugoj, takozvanoj **pučkoj procesiji (procesija "Za križen")** koju organiziraju bratovštine bez udjela svećenika, njihovi članovi u svakom mjestu odabiru vjernika među onima koji su se prijavili da bi željeli voditi procesiju i nositi veliki križ.

Pučke procesije nazvane su *Za križen* i organiziraju se po cijelom Hvaru, ali najpoznatija je procesija koja traje čitavu noć od Velikog četvrtka navečer do Velikog petka ujutro u središnjem dijelu Hvara. U njoj sudjeluju procesije iz šest župa koje se ujedinjuju u veliko događanje sa šest križonoša. Samo jedne godine nije bilo moguće održati procesije na Hvaru. Bilo je to 1944. godine za vrijeme Drugog svjetskog rata, ali tradicija nije prekinuta jer su mnogi Hvarani koji su bili evakuirani s otoka održali procesiju u izbjegličkom logoru El Shatt u Egiptu.

VRIJEDNOST PROCESIJE ZA KRIŽEN
PREPOZNAO JE UNESCO TE SE NALAZI
NA POPISU NEMATERIJALNE KULTURNE
BAŠTINE ČOVJEČANSTVA.

U VRBOSKOJ I JELSI MOLI
SE I PJEVA NA POČETKU
VELIKOG TJEDNA – TZV.
ČETRDESETSATNO
KLANJANJE.

NA SREDIŠNJEM TRGU KRIŽONOŠE ISPRED ŽUPNE CRKVE UZNESENJA MARIJINA 2018.G. POSTAVLJEN JE BRONČANI SPOMENIK KRIŽONOŠI, DJELO POZNATOGA AKADEMSKOGA KIPARA KUZME KOVAČIĆA. SKULPTURA PREDSTAVLJA KRIŽ KOJI JE POPUT JARBOLA USAĐEN U HRID-OTOK. KONOPIMA JE PRIVEZAN NA BRODU, A PREKO KRIŽA JE PREBAČEN PLAŠT, KAO ŠTO JE TO I NA KRIŽEVIMA U PROCESIJI ZA KRIŽEN.

O CJELONOČNOJ PROCESIJI ZA KRIŽEN

5

Procesija *Za križen* jedinstvena je tradicija koja se svake godine u noći s Velikog četvrtka na Veliki petak održava između Jelse, Pitava, Vrisnika, Svirača, Vrbanja i Vrboske na otoku Hvaru.

U bogatoj povijesti ova procesija prkosila je ratu, bolesti i drugim pošastima, a vjera i snaga Hvarana sačuvala su je do danas. Njezin kontinuitet izraz je povezanosti mještana ovog otoka s obiteljskim, kulturnim i vjerskim nasljeđem, ali i duboke nade u vrijeme koje tek dolazi.

Snažni duhovni događaji ne mogu se lako opisati riječima, oni u sebi nose vidljivi i nevidljivi duhovni identitet koji se proteže stoljećima. Duh koji se preko ovakvih događaja prenosi u ljudskim dušama postaje nezaustavljivo živ. A procesija *Za križen* **predstavlja živi film u kojem se cjelonoćnim hodočašćem šest otočkih sela stvara neprekinuti lanac molitve, pobožnosti i zavjeta.** Slikovitost procesije *Za križen* u bratovštinskim tunikama, uz torce i predmete što se nose u procesiji, u igri mjesečine i vijugavih puteva od mjesta do mjesta, od postaje do postaje, zahvaća dušu svih sudionika procesije.

Križonoša svake župe središnja je osoba, i svaki od njih nosi u svom srcu svoj zavjet, svojim će rukama prihvatiti i nositi sveti križ, koji su stoljećima nosile ruke predaka. I svi križevi običi će u obliku srca središte otoka Hvara, za ljubav, mir i blagostanje za svoje mjesto i svoj otok. O jedinstvenosti procesije svjedoči i dugi neprekinuti lanac pučkih procesija koji na otoku Hvaru **traje već više od 500 godina.** U to vrijeme nešto posebno zastruji čitavim otokom.

Vrijednost procesije *Za križen* prepoznao je i **UNESCO** te se ona nalazi na popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

Još od srednjeg vijeka crkvene bratovštine su te koje njeguju pučke pobožnosti, stoga upravo one i danas imaju ključnu ulogu u organiziranju procesije *Za križen*. Običaj se vezuje uz Veliki tjedan i dio je pasionske baštine. **Za početak treba istaknuti da se ona sastoji od šest odvojenih procesija koje kreću istodobno.** Pod okriljem noći, točno u 22 sata hodočasnici iz župnih crkava u Jelsi, Vrboskoj, Vrbanju, Svirčima, Vrisniku i Pitvama kreću na put dug 24 kilometra. Put ide u krug, zaustavljajući se u crkvama i kapelicama mjesta na trasi, završavajući u 7 ujutro dolaskom u župu iz koje je krenula.

6 Isusova muku simbolično se prikazuje kroz figuru križonoše koji tijekom cijele procesije nosi križ s korpusom težak **od 10 do 20 kilograma**. Iako zahtjevan, ovaj zadatak iznimna je čast na koju se dugo čeka pa su liste popunjene i po **20 godina unaprijed**. Među križonošama tako postoje oni čiji su očevi i djedovi također nosili križ, svjedočeći snagu koju ima ovaj običaj za cijelu zajednicu.

Na put kroz samo srce otoka Hvara križonoše iz šest mjesta kreću bos ili samo u čarapama. Ukoliko se odluče za čarape, one se za ovu priliku posebno pletu od ovčje vune te ostaju kao uspomena, a križonoše se na kraju u njima i ukopaju. Za one koji odluče križ nositi bosonogi, ova **odluka često je znak pomicanja vlastitih granica, ali i osobnog zavjeta**. Što motivira križonoše da se odvaže na ovaj put znaju samo oni koji su poziv osjetili u svom srcu. Ponekad je to obiteljska tradicija, zavjet, izraz zahvalnosti ili molitva kao znak vjere.

Osim onog koji nosi raspelo, u najužoj povorci sudjeluje i svečana pratnja koju najčešće čine prijatelji i rodbina. Važnu ulogu imaju dva pratioca, **batištrade**, koji zbog sigurnosti prate križonošu po neravnom putu, a slijede ih dva **kandalira**, odnosno nosača svijećnjaka teških i do 20 kilograma, 6 do 12 nosača torcih (voštanih svijeća) te 8 (ili više) osoba sa svečanim ferolima (fenjerima).

Križonoša je odgovoran za odabir pjevača koji će pjevati pučku popjvku **Gospin plač** iz 15. stoljeća u svakoj od crkava u kojima se procesija zaustavi. Pjevači hodaju u procesiji, ali mogu se i odvesti nekim prijevoznim sredstvom od postaje do postaje. Dva kantadura (pjevača) pjevaju glavni napjev, a tri ili četiri odgovoroča kroz pjesmu odgovaraju responsorij. Oni u ruci drže voštanice, koje shodno lokalnim običajima mogu biti upaljene ili ne.

U KAPELI SVAKE ŽUPNE CRKVE POSEBNO SE ISTIČE BOŽJI GREB KOJI JE POSEBNO UKRAŠEN CVIJEĆEM.

Premda laici organiziraju procesiju koja je izvan redovitih katoličkih rituala, običaj je da svaki župnik (po mogućnosti) isprati procesiju i na povratku zaželi dobrodošlicu svojim vjernicima.

U procesiji sudjeluje i brojni puk, raspoređen najčešće tako što prvo idu muškarci, a slijede ih žene. **Zvuk drvene čegrtaljke objavljuje početak obreda pri ispraćaju svake procesije jer zvona ne zvone od Velikog četvrtka do vazmenog bdijenja u Veliku subotu navečer.** Osjećaj žalosti na samom početku naglašava noćna atmosfera i teški zvuci Gospina plača koje pred kraj procesije zamjenjuju svitanje, radost i osjećaj olakšanja uz pomalo katarzičan doživljaj. Na kraju cjelonoćnog hodočašća u svakoj župnoj crkvi održi se posljednji recital oplakivanja, molitvi i završnih crkvenih pjesama nakon kojih je običaj da svi nazočni čestitaju križonoši. Zatim križonoša sa svojom svitom odlazi na doručak i odmoriti se prije nego se kasnije pridruže uobičajenim crkvenim obredima Velikog petka.

Jedino se povratak kući križonoše iz Jelse razlikuje od svih ostalih jer je uistinu dramatičan. Nakon što je cijelu noć nosio jedan od najtežih križeva, on prikuplja svoju posljednju snagu i trči zadnjih trideset metara do glavnog trga u Jelsi, gdje ga dočekuje župnik koji će mu čestitati i zagrliti ga. Križonoša klekne pred njim kako bi primio blagoslov. Mnoštvo naroda okupi se da vidi ovu dirljivu scenu. Kada procesija konačno stigne u crkvu župni zbor održi koncert starih jelšanskih napjeva.

RAZLOZI NASTANKA CJELONOĆNE PROCESIJE

I. ČUDESNI DOGAĐAJ KOJI JE PRETHODIO PROCESIJAMA

Štovanje križa na Hvaru ima duboku tradiciju koja se vezuje uz **Hvarsku bunu** i čudesni događaj koji se zbio davne 1510. godine. Hvarska je buna bila ustanak pučana na čelu s Matijem Ivanićem protiv plemića, kako bi pučani dobili udio u vlasti hvarske komune. Pobuna se proširila po cijelom otoku i trajala je četiri godine (1510.-1514.).

Pučani te socijalno i politički privilegirani plemići u to su vrijeme bili dva glavna staleža na otoku. Iako su u pojedinim slučajevima bile neznatne imovinske i financijske razlike između njih, pučani su nastojali izboriti ravnopravno sudjelovanje u vlasti i donošenje odluka jer su staleške razlike među njima bile nepomirljive. Ono što je pučanima smetalo bila je mletačka vlada koja je za knezove postavljala svoje plemiće, bitno smanjujući autonomiju dalmatinskih komuna. Posebno nezadovoljstvo proizlazilo je i iz činjenice da pučka skupština nije mogla kontrolirati odluke plemićkih vijeća, a bogati pučani se nisu smjeli izdignuti iznad svog staleža i ući u vijeće.

Kako bi se zauvijek riješili onih koji ih omalovažavaju i tlače, pučani su skovali urotu. Da zapečate dogovor, skinuli su stari čađavi križ pred kojim su se zakleli.

10 Tri mjeseca nakon kovanja urote, 6. veljače 1510. godine, sivi oblaci nadvili su se nad krovove i kiša je padala bez prestanka. Hvarom je bjesnila oluja. Oko sedam sati navečer zemlja se triput zatresla, srušivši krov u crkvi sv. Marije Anuncijate. U toj istoj noći staro čađavo raspelo, isto ono na koje su urotnici položili svoje zakletve, **krvarilo je.**

Raspelo je iste noći preneseno u hvarsku katedralu. Glas se brzo pronio otokom Hvarom na što ribari ostaviše brodove, težaci polja i sav svijet, staro i mlado, nagrnu u crkvu. U narednim danima uslijedila su još mnoga čašćenja raspela, dovodeći u grad Hvar nepregledno mnoštvo ljudi iz cijelog otoka. U zraku se osjećala napetost jer se čudo tumačilo kao predznak velikog zla. Grad je odisao strahom pred propašću koja je, smatrali su, uskoro trebala nastupiti.

Iako je narod na otoku vjerovao kako se nebo ljuti na zavjerenike urota nije prestala. Diljem otoka pučani su bili dobro organizirani, a dolaskom proljeća prethodni događaji su polako izbljijedjeli otvorišći prostor za dugo očekivani sukob. Može se reći da je događaj s malenim raspelom samo odgodio neizbježno, što se ostvarilo u svibnju 1510. **Pučani iz središnjeg dijela otoka povelu su ustanak predvođeni pučaninom Matijem Ivanićem iz Vrbanja.** Ustanak je nakon četiri godine ugušen u krvi, ostavivši borbu za ravnopravnost nedosanjanim snom pučana. Prema predaji, u spomen na taj događaj diljem otoka počele su se održavati pokorničke procesije, a tradicija stara pet stoljeća održala se do danas u mnogim mjestima na otoku. U davnoj prošlosti procesije su se odvijale na Veliki petak pred zoru i obuhvaćale su **posjet Božjim grobovima** samo u susjednim mjestima, dakle polazila je nekoliko sati kasnije i hod je bio znatno kraći. Smatra se da je procesija u današnjem cjelonoćnom obliku stara oko dvjesto godina.

II. POMIRENJE ŽUPA

Drugi razlog koji se spominje želja je susjednih župa da se međusobno pomire nakon velikih razmirica i svađa koje su u to vrijeme bile vrlo učestale.

III. POSJET BOŽJIM GREBIMA

Treće mišljenje navodi razlog nastanka procesije kao tipični izraz srednjovjekovne pobožnosti i intenzivnog promišljanja o Kristovoj mucu i smrti koji su se najbolje realizirali u posjetu Božjim grobovima. Simbolični grob izložen je najprije otvoren s Kristovim tijelom u njemu, zatim prazan nakon Kristova Uskrsnuća na kraju Velikog tjedna. Za vrijeme procesije *Za križen* koja traje čitavu noć u svakoj crkvi koja sudjeluje u procesiji prostor pred oltarom je bogato ukrašen u znak pobožnosti Kristovu grobu. Ukrasi se uklone odmah nakon završetka procesije kako bi nakon toga prostor bio spreman za obavljanje uobičajenih pobožnosti na Veliki petak.

NARODNO VJEROVANJE KAŽE KAKO SE PROCESIJE NA SVOM PUTU NE SMIJU SUSRESTI JER BI TO BIL PREDZNAK NADOLAZEĆE NESREĆE PA SE NJIHOVO KRETANJE PAŽLJIVO KOORDINIRA.

HVARSKA PROCESIJA PO BOŽJIM GREBIMA

Procesija **Po Božjim grebima** do danas se sačuvala jedino u gradu Hvaru. Ona se obavlja na Veliki petak poslije podne s početkom u 15 sati, čime se asocira na čas Isusove smrti na križu. Pojedinci smatraju da je procesija Po Božjim grebima u gradu Hvaru utjecala na nastanak procesije „Za križen” na središnjem dijelu otoka. Ona je u današnjem obliku, s polaskom na Veliki petak poslijepodne kao posjet Božjim grobovima i trajanjem od sat i pol tek minijturna verzija spomenute obimnije procesije.

Do ukinuća početkom 1950-ih organizirale su je dvije hvarske bratovštine sv. Nikole i sv. Križa, koje su u dvije odvojene procesije na Veliki četvrtak i Veliki petak poslijepodne pohađale pet hvarskih crkvi. Izvori spominju da su procesije u prošlosti obuhvaćale i danas nestale i ugasle crkve u mjestu. Od 1990., kada je obnovljena, dvije bratovštine zajedno idu u procesiju i njihov hod je zajednički: **započinju u katedrali, zatim odlaze u sv. Duha, crkvu sestara benediktinki, franjevačku crkvu, crkvu Gospe Anuncijate i završavaju u katedrali.** U središtu je Puče, bratim jedne od bratovština, odjeven u toniku i prekrivene glave, kako se ne bi prepoznalo tko je. Hod obavlja bos ili u vunanim čarapama i nosi preko ramena manji drveni križ bez obilježja.

PUČKA PROCESIJA U GRABLJU

Piše mještanka gđa Marija Jurić: „Na Veli petak ujutro u 6 urih uputila bi se procesija iz crkve kroz selo put Petrole glavice do sv. Vida. Pjevali su O propeti mučeni Isuse. U crkvi sv. Vida bi se izmolilo 5 Očenaša i pjevalo „Smiluj se meni Bože”. Iz sv. Vida došlo bi se do sv. Antonija. Tu bi se izmolio 5 Očenaša i „Smiluj se meni Bože” i kad se došlo u velu crkvu opet tako. Cjelin puten se molilo ruzorij i letanije i zlatnu kronicu Srca Isusova, pjevalo se: „Ja se kajem, Bože mili”, „Isuse ufanje naše” i „Prosti moj Bože”. Što je sad navečer čitanje Muke, ljubljenje križa i sve one molitve to je prije bilo poslije procesije.” *(Ova pučka procesija prekinuta je oko 1960. godine)*

PROCESIJA U EL- SHATTU U AFRICI – KONCEM 1943. I POČETKOM 1944. GODINE ZBOG NJEMAČKE OKUPACIJE VEĆI DIO PUČANSTVA MORAO JE NAPUSTITI OTOK I OTIĆI U IZBJEGLIŠTVO U AFRIKU. TE GODINE, 1944. PROCESIJA SE NA OTOKU NIJE ODVIJALA, NO VJERNI PUK OVIH ŠEST ŽUPA U DALEKOJ JE AFRICI ODRŽAO OVAJ OBIČAJ.

JEDINO JE U MJESTU VRBANJ OBIČAJ DA SVAKI NOVI ŽUPNIK, AKO TO HOĆE, NOSI KRIŽ.

14 ZA KRIŽEN PROCESIJA U SVETOJ NEDJELJI

Pučke pasionske pobožnosti u Svetoj Nedjelji njeguju se s pažnjom. Velika pažnja poklanja se procesiji na Veliki petak. Ova procesija, zapravo je preneseni običaj iz Svirača, mjesta čiji su satnovnici osnovali i naselili današnju Svetu Nediju.

Procesija *Za križen* u Svetoj Nedjelji kreće u Veliki petak. Rano ujutro, oko 4 sata, iz župne crkve sv. Spiridona kreće se do spilje, ostataka nekadašnje augustinske crkve iznad mjesta. Iz spilje se kreće prema zaseoku Jagodna uz pjevanje pasionskih pjesama i napjeva.

PROCESIJA ŽUPE DOL KOD STAROG GRADA

U hvarsku sliku pasionskih procesija svakako spada i procesija u Dolu. Iz župne crkve sv. Mihovila između 3 i 4 sata ujutro na Veliki petak, svoj put započinju i vjernici Dola. U Dolskoj procesiji, za razliku od svih drugih procesija, nose se osim velikog glavnog križa još 4 manja križa, a niti jedno raspelo ne pokrivaju crnim velom. Procesija ide do crkve svetog Nikole u Starom Gradu, nastavlja se do crkve svetog Petra, crkve svetog Roka, te odzvanja rivom uz odjeke jedinstvenog "Puče moj" uza zidine Hektorovićevog Tvrdalja, sve do župne crkve svetog Stjepana. Od župne crkve procesija ide drugim putem prema Dolu, do crkve svete Jelene i crkve svete Ane.

Nekoć su i stanovnici Starog Grada išli u Dol, ali taj je običaj ukinut.

PUČKE PROCESIJE U ZASTRAŽIŠĆU I POLJICIMA

Zastražiška i pojiška procesije malo se razlikuju od drugih pučkih procesija, jer su podijeljene na dva dana. Razlog tome je vjerojatno teža dionica puta koja se prehoda na Veliki petak od Poljica/Zastražišća do Vele Stinive. Strmi, uski i borovim iglicama posut put ide krivudajući cik-cak niz "kuk" od Vele Stinive.

Na Veliki četvrtak u Zastražišću procesija prolazi kroz sve zaseoke i kreće iz župne crkve sv. Nikole nakon mise (obično se kreće oko 17 sati). Procesija na Veliki četvrtak završava povratkom kroz mjesto, samo malim dijelom glavnom cestom, ostatak sporednim putem, do župne crkve sv. Nikole. Poseban je doživljaj kada se uvečer zapale vatre onim putevima kojim prolazi procesija. Taj prizor je nezaboravan pogotovo uz zvuk tradicionalnih zastražiških napjeva. Slično tome, u isto vrijeme na Veliki četvrtak takozvana **Mala procesija** kreće iz župne crkve sv. Ivana Krstitelja u Poljicima u obilazak selom s upaljenim bakljama koje im osvjetljavaju put.

Na Veliki petak u Zastražišću procesija kreće u 6 sati ujutro iz župne crkve sv. Nikole i spušta se do crkvice Gospe od Karmela i nastavlja glavnom cestom do mjesta Poljica sve do crkvice sv. Dominika. Nakon toga prolazi se kroz mjesto i spušta do župne crkve sv. Ivana. Od Poljica

KRIŽONOŠA NIGDJE NE SJEDNE,
ON TE NOĆI SAMO PJEŠAČI I U
CRKVAMA KLEČI TE PO SVOM
IZBORU IDE BOSONOŽ ILI U
ČARAPAMA.

kreće se starim putem do Vele Stinive. Većim dijelom prolazi se kroz maslinike te se dolazi u uvalu do glavne plaže na kojoj križonoša spušta donji dio križa u more i tim činom blagoslivlja i simbolično pozdravlja sve Zastraišćane koji su daleko od svog otoka i domovine. To je jedinstven običaj vezan uz zastražišku procesiju. Nakon posjeta crkvi sv. Ante u Veloj Stinivi pješači se do župne crkve sv. Nikole gdje se završava uz pjesmu svih sudionika procesije.

Procesija Za križen u Poljicima kreće u isti sat kada i zastražiška procesija (u 6 sati ujutro na Veliki petak). Iz Poljica se procesija spušta u Veliku Stinivu, gdje križonoša umoči križ u more. To je tradicija kojom se blagoslivljaju ribari. Umočeni križ unosi se u crkvicu sv. Ante te nakon obreda procesija kreće prema Zastraišću pa se u krug vraća u Poljica. Time završava ova procesija duga oko 13 km.

PUČKE PROCESIJE U GDINJU I BOGOMOLJAMA

Ovo su također paralelne procesije, ali razlikuju se po tome što se u posljednjih 40 godina uvriježilo običaj da žene smiju nositi križ, jer u selima nije bilo dovoljno muškaraca da godinu za godinom obave taj zadatak. Procesije kreću na Veliki petak rano ujutro u obilasku od oko pet kilometara. Iz Bogomolja procesija kreće iz župne crkve svete Anuncijate, skrene u selo Bonkovići između Gdinja i Bogomolja, zatim nastavi u Gdinj. Od župne crkve svetog Jurja Mučenika u Gdinju nastavljaju direktnijim putem prema Bogomolju, tako da se dvije procesije putem ne susretnu.

Lokalni župnici u svakom od ovih sela na odlasku isprate i na povratku dočekaju procesije.

MARAČKI PETCI

Ožujak se u hvarskim govorima naziva i marač te se, koliko je poznato, od 17 stoljeća obavlja pobožnost pod nazivom marački petci. Ta pobožnost posebno je naglašena u Vrboskoj. U **pobožnosti maračkih petaka u Vrboskoj**, pasionski repertoar podijeljen je u pet približno jednakih ulomaka. Svaki petak ima i svoj ulomak i posebni naglasak. Ova pobožnost nije izvorno hvarska, već se odvijala po čitavoj Dalmaciji, ali koliko nam je poznato, Vrboska je **jedino mjesto gdje se ova pobožnost i zadržala**, vrlo vjerojatno i s razlogom šovanja čudesnog raspela koje se povezuje uz prvi marački petak.

RASPELO SVETOG KRIŽIČA U VRBOSKOJ

Odvajanjem Župe Vrboska od matične župe Vrbanj došlo je do napetosti između bratovština koje su dugo trajale. No nemili događaj s raspekom u kući Petra Ordinanovića početkom mjeseca travnja 1614. s kojeg su tekle suze, obilježava se još i danas. Ovaj događaj ostavio je dubok trag u pasionskoj pobožnosti mještana u Vrboskoj preko pobožnosti maračkih petaka.

U GRADU HVARU SE NA CVJETNICU, VELIKI PONEĐJELJAK I UTORAK NA KRAJU ČETRDESETSATNOG KLANJANJA (KVARANTAORE) IZVODI POKORNIČKI PSALAM, POZNATIJI KAO ERUBESCANT, U IZVEDBI DVOGLASNOG MUŠKOG ZBORA I ORGULJA. PSALAM JE POČETKOM 19. ST. UGLAZBIO HVARSKI SKLADATELJ JOSIP RAFFAELLI, A ZBOG RASKOŠNIH I VIRTUOZNIH SOLISTIČKIH I ZBORSKIH DIONICA PRIVLAČI VELIKI BROJ ZAINTERESIRANIH SLUŠATELJA.

TEOFORIČNE PROCESIJE VELIKOG PETKA

Na Veliki petak uvečer, nakon liturgijske službe, po čitavom otoku Hvaru vrlo se svečano obavlja procesija u kojoj se nosi presveti sakrament euharistije.

U simbolično bogatom pasionskom nasljeđu, pjevanje pasionskih pjesama daje istaknuti ton. Uz nošenje presvetog sakramenta pod svečanim baldahinom, nosi se raspelo i veliki svijećnjaci. Bratimi u bratinskim odijelima svemu daju posebni pečat.

Teoforične procesije u gradu Hvaru i Starom Gradu posebno su dojmljive. Počinju na Veliki petak kasno navečer i nastavljaju se nakon što padne mrak. Ganutljivu i mističnu atmosferu još više potenciraju zvučni napjevi, titranje lanterni i svijeća i zamah tkanine habita različitih bratovština.

U Hvaru procesija počinje u katedrali svetog Stjepana pape i prvomučenika i nastavlja preko prostranog kamenog trga do luke i odatle se vraća prema katedrali. U Starome Gradu procesija počinje od glavne crkve koja je također posvećena svetom Stjepanu, ali za razliku od hvarske procesije, svoj hod nastavlja uoklo čitavog grada. Nezaboravan je odjek pjevanja koji se širi preko luke dok se procesija nastavlja uz rivu.

Teoforična procesija u Grablju. Piše mještanka gđa Marija Jurić: „Pjevali su se psalmi i čitali štenja. Kad bi se uputila procesija do crkve sv. Antonija već je bio mrak. To je bila jedna svečana procesija. Prvo bi jedan mlađi muški nosi mali križ, za njim su išla djeca a zvao se **školski križ**, za njim veli križ i dva ferola, za njim su išli mladi i stariji muški, iza njih je jedan obučen u toniku nosi križ koji se nosi po crkvi za put križa; za njim su išli bratimi, iza njih pjevači onda 6 torcih, 2 popića - tako ih se zvalo, a sad reču ministranti - oni su nosili 2 inceza; iza njih baldakin, 4 ferola u sredini, **svećenik sa svetim otajstvom**, opet 6 torcih i jedan je popić pod baldakinom do svećenika nosi ferol. Iza torci jedna djevojka je nosila barjak Srca Isusova, za njim su išle djevojke, a iza njih žene. Kad je došla struja (1960. godine), bilo je puno ljepše.

KRIŽEVI SU TEŠKI OD 10 DO 20 KG, SVEUKUPNA STAZA KRIŽNOG PUTA DUGA JE OKO 24 KM. IDE SE CIJELE NOĆI, DO OKO 7 SATI UJUTRO NA VELIKI PETAK, ZAUSTAVLJA SE U SVAKOM MJESTU I ŽUPNOJ CRKVI.

20 Bila je vanjska rasvjeta i po kućama bi se upalilo svjetlo. Još prije elektrike znalo se napraviti od luga i petrolija kao balun i to bi se užeglo i to se gorilo i svitlilo. Jedne godine kad je već bilo više autih u selo poredali su ih na voltin ustranicu prema selu upalili farove tako da je cijelo selo bilo osvjetljeno. Na sv. Antonij svećenik je dao blagoslov kad smo se vraćali. Kako je lijepo bilo vidit selo, to neću nikad zaboraviti". Ova procesija i na Sve svete nikad nije bila zabranjena ali je trebalo napisati molbu za dozvole. Kad zamuknu zvona na Veli četvrtak do Uskrsnuća remeta je sa skrabatušon hodi okolo da svit čuje i glasno govori parvin foncijun u crikvu **svetega Kuzme i Damjana** na pristup tako za drugega trećega i četvortega. Tada je u selu bilo dosta svita i dobrih kantadurih, orilo se u crkvi."

Teoforična procesija u Sućurju. Jedinostveno za otok Hvar je da u Sućurju križonoša u teoforičnoj procesiji nosi na leđima drveni križ. On je odjeven u crni plašt koji mu prekriva lice, tako da su mu jedino vidljive oči. Njegov identitet je tajna. Iza njega slijede križonoše drugih crkvenih križeva. **Župnik pod baldahinom nosi monstrancu s hostijom**, a sa svake strane prati ga po jedan lučonoša. Slijede ih vjernici i procesija prosljeđuje od župne crkve sv. Jurja oko luke, pjevajući svete napjeve i obraćajući se molitvama. Procesija se tri puta zaustavlja prije nego se vrati u župnu crkvu. Svaki put kada se zaustave, župnik daje blagoslov koji se najavljuje čegrtaljkom.

SVAKA PROCESIJA PRILIKOM
ULASKA U CRKVU NAJPRIJE
NAPRAVI KRUG OKO CRKVE KAO
ZNAK POZDRAVA I POČASTI.

GLAZBENI SADRŽAJI PUČKIH PROCESIJA

Svako mjesto ima vlastiti repertoar pjesama koje se pjevaju za vrijeme procesije *Za križen*.

Vjernici pjevaju molitve dok vođe procesije okupljeni oko križonoše pjevaju stare korizmene napjeve u originalnoj harmoniji.

Gospin plač predstavlja središnji dio cjelonoćne procesije te se pjeva pri obilasku svake postaje. Ovaj arhaični jednoglasni korizmeni napjev biser je lokalne glazbene baštine jer se na Hvaru sačuvao u izvornom obliku. Ipak, svako mjesto pjeva ga malo drugačije – na svoj način. Posebnost Gospina plača leži u osnovnoj melodiji koja ima značajke gregorijanskog korala popraćenog izvornim pučkim napjevima pokoričke tematike. Pjevan u formi dijaloga, u njemu se izmjenjuju kantaduri i odgovoroči izvodeći štrofe kroz tužne, sjetne i nadasve misteriozne tonove. Na taj način pjevači oživljavaju tugu i bol jedne majke, ali i **Isusovu muku**, ispreplićući na duhovnoj razini procesijski hod sudionika s Isusovom kalvarijom. Pjevači plača, slijedeći mnogobrojnu povorku poput korote, odjeveni su u crno čime iskazuju tugu za umrlim Gospodinom. Napjev je pun **misterioznosti, miran i razvučen**, s impresivnim pauzama, a onda sve snažniji i uzburkaniji, dok ne dostigne lomljivu hvarskih tenora. Pjev dvojice pjevača diže se jedinstveno, bez trunaka odvajanja u ritmu, dikciji i izražaju. U njemu je **sačuvan stih i dikcija tadašnje pučke crkvene poezije, u originalnoj čakavskoj riječi**. Dio Gospina plača:

**O Isuse, Božji sine
Slava Tebi budi vike.**

**Spasitelj naš, gorku danas,
Smart na križu, podni za nas.**

**Nut mislimo ovdan danas
Ki na križu umri za nas**

Osim Gospina plača najinteresatniji glazbeni dijelovi pučkih i teoforičnih procesija još su: PUČE MOJ i MUKA.

 BARABON JE POBOŽNOST NA VELIKU SRIJEDU, GDJE DRVENIM NAPRAVAMA "ŠKARABATUŠAMA" VJERNICI RADE „BUKU“ KOJA OBILJEŽAVA BIČEVANJE ISUSA KRISTA.

- DOČEK KRIŽA U PETAK UJUTRO U JELSI POSEBNO JE ATRAKTIVAN. NA SAMOM „DNU“ PJACE GDJE NA PODU STOJI POSVETA PROCESIJI, KRIŽONOŠA SKUPI SNAGU I DRŽEĆI KRIŽ POTRČI PREMA SVEČENIKU KOJI SE NALAZI NA „VRHU“ PJACE.

KAKO SUDJELOVATI U PROCESIJI

Procesija *Za križen* nije folklor. Ona je autentičan i nekomercijaliziran duboki narodni iskaz odanosti tradicionalnim vrijednostima. No, osim što ima snažno vjersko značenje, procesija je vrlo atraktivna i zbog slikovitosti jer duge kolone paraju noć feralima i velikim svijećama. Iza križonoše i pratnje idu pjevači pjevajući stare crkvene napjeve te ostali puk.

Za sve koji žele sudjelovati u procesiji, preporučili bismo da izaberu procesiju koju žele pratiti.

(Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj ili Vrboska) te **sat vremena prije polaska procesije** dođu u mjesto radi izbjegavanja gužve i lakšeg pronalaska mjesta za parkiranje.

Jako popularno je i **“dočekivanje križa”**. Izaberite župu u kojoj želite biti te ćete na ovaj način moći čuti i vidjeti svih 6 procesija koje sudjeluju u jednoj velikoj procesiji *Za križen*.

Htjeli bismo napomenuti da se toplo obučete i obujete, ponesete nešto za jelo i piće, jer je put dug i zna biti naporno (ovisno o vremenskim prilikama).

Pored crkava duž rute postoje sanitarni čvorovi, ali zbog mraka nisu baš vidljivi. Svakako pitajte osobu koja nadgleda crkvu za pristup.

U vrijeme Velikog tjedna hoteli, apartmani i kampovi otvoreni su pa preporučamo da na vrijeme rezervirate smještaj.

Za hodočašće u svom angažmanu, pripremili smo i online kartu:

<https://www.plotaroute.com/route/1839847>

Osobe koje nisu u mogućnosti nazočiti samom događaju na Veliki četvrtak, mogu posjetiti stranicu:

[https://www.livecamcroatia.com/hr/lokacija/jelsa-](https://www.livecamcroatia.com/hr/lokacija/jelsa-hvar?scrollTo=tabs_list)

[hvar?scrollTo=tabs_list](https://www.livecamcroatia.com/hr/lokacija/jelsa-hvar?scrollTo=tabs_list), gdje se procesija prenosi online.

Dolazak na otok Hvar moguć je katamaranskim ili trajektnim linijama.

Raspored se može provjeriti na www.jadrolinija.hr

NAPUTCI ZA SUDJELOVANJE U PROCESIJI

Procesija *Za križen* hodočašće je vjere i odanosti, pobožno meditiranje o sebi i vlastitom odnosu s ljudima.

Za sudjelovanje je potrebno stvarati i poštovati ozračje tišine. Svi su sudionici zamoljeni da ne razgovaraju, da iskuljuče mobitele i da budu ekološki osviješteni. Od svakog sudionika očekuje se da u procesiji bude sudionik – hodočasnik, **pobožni molitelj koji diše ritmom zajednice** te svojim ponašanjem doprinosi ljepoti i svrhovitosti pobožnosti.

Molimo vas da prilikom sudjelovanja u procesiji poštuju običaje i ponašate se sukladno događaju. Također, nemojte smeće bacati na cestu i okolne puteve, već ih spremite u torbe i bacite u za to predviđena mjesta.

Procesije kreću u isti sat iz svakog mjesta koji sudjeluje u procesiji (Jelsa, Pitve, Vrisnik, Svirče, Vrbanj i Vrboska).

ZAKLJUČAK

Kombinacijom fizičkog napora i pobožnosti svi sudionici koji su pristupili ovom obredu pravilno pripremljeni fizički i **duhovno doživjet će jedinstven osjećaj žrtvovanja, pokajanja, prihvaćanja, opraštanja i vrhunske sreće.** Hvar je tijekom mnogih stoljeća sačuvala tradiciju pobožnih procesija čija je moć snažna još i danas kao što je bila na njihovom početku.

I za kraj, jedna mala izreka s otoka Hvara:

“Tu se ne pita kada je Uskrs, već kad se GRE ZA KRIŽEN”.

Za sve ostale informacije, stojimo vam na raspolaganju, te slobodno kontaktirajte urede Turističkih zajednica na otoku Hvaru.

RASPORED BOGOSLUŽJA

Cvjetnica

- Nedjelja -

09:00 sati | Jelsa: blagoslov maslinovih grana i misa

10:00 sati | Hvar: blagoslov palmi i misa;
početak četrdesetsatnog klanjanja

10:00 sati | Vrboska: misa za Cvjetnicu

10:30 sati | Stari Grad: sveta misa

11:15 sati | Jelsa: početak četrdesetsatnog klanjanja

18:00 sati | Jelsa: misa s propovjedi i završna ura

20:00 sati | Stari Grad: početak četrdesetsatnog klanjanja

- Ponedjeljak -

07:00 sati | Jelsa: sveta misa i nastavak klanjanja

07:00 sati | Hvar: sveta misa i izlaganje Presvetog na klanjanje

08:30 sati | Stari Grad: sveta misa

18:30 sati | Jelsa: sveta misa, završna ura i propovijed

20:00 sati | Hvar: Erubescant i propovijed

- Utorak -

07:00 sati | Jelsa: sveta misa i nastavak klanjanja

07:00 sati | Hvar: sveta misa i izlaganje Presvetog na klanjanje

08:30 sati | Stari Grad: sveta misa

18:30 sati | Jelsa: sveta misa; procesija i zaključak klanjanja

20:00 sati | Hvar: Erubescant i propovijed

- Srijeda -

06:00 sati | Hvar: sveta misa i izlaganje Presvetog na klanjanje

10:30 sati | Hvar: Procesija s Presvetim
na završetku četrdesetsatnog klanjanja

11:00 sati | Hvar: Sveta misa posvete ulja

18:30 sati | Jelsa: sveta misa "Barabon"

19:00 sati | Hvar: Pokorničko bogoslužje i Barabon

- Veliki četvrtak -

15:00 sati | Jelsa: popodnevna procesija "Na žalovanje Gospi"

17:30 sati | Vrboska: sveta misa

18:00 sati | Jelsa: Misa večere Gospodnje - pranje nogu

19:00 sati | Stari Grad: Misa večere Gospodnje

19:00 sati | Hvar: Sveta misa večere Gospodinove

22:00 sati | UNESCO Procesija "Za križen" - ispraćaj križa
(Jelsa, Pitve, Vrsinik, Svirče, Vrbanj i Vrboska)

- Veliki petak -

06:00 sati | Procesija: Zastražišće – Poljica – V. Stiniva – Zastražišće i
Poljica - Zastražišće - Vela Stiniva - Poljica

06:00 sati | Procesija Bogomolje – Gdinj i
Procesija Gdinj - Bogomolje

06:45 sati | UNESCO procesija "Za križen": Doček ješanske procesije
"Za križen" i hodočasnika na Pjaci

15:00 sati | Hvar: procesija Po Božjim grebima

18:00 sati | Jelsa: Služba muke Gospodnje i procesija po Jelsi

18:30 sati | Vrboska: Liturgija na Veliki petak

19:00 sati | Hvar: Obredi muke i smrti Gospodinove

20:00 sati | Stari Grad: misa i procesija

20:00 sati | Procesija u Sućurju

20:30 sati | Hvar: sveta misa i procesija

21:00 sati | Jelsa: Vazmeno bdjenje

- Velika subota -

19:00 sati | Hvar: Vazmeno bdjenje

21:00 sati | Vrboska: Vazmeno bdjenje

22:00 sati | Stari Grad: Misa bdjenja

- Nedjelja: Uskrs -

10:00 sati | Jelsa: sveta misa

10:00 sati | Vrboska: sveta misa

10:00 sati | Hvar: sveta misa

10:30 sati | Stari Grad: sveta misa

11:00 sati | Hvar: sveta misa

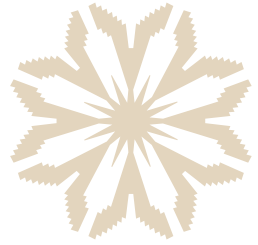
18:00 sati | Jelsa: sveta misa

19:00 sati | Hvar: sveta misa

- Uskrsni ponedjeljak -

10:00 sati | Jelsa: sveta misa i procesija "Na radovanje Gospi"

10:30 sati | Stari Grad: sveta misa

Vrboska

Vrbanj

Svirče

Jelsa

Pitve

Vrisnik

HVAR ISLAND

Pripremila i tiskala:
Turistička zajednica općine Jelsa

WWW.VISITJELSA.HR

Autor fotografija:
Vedran Rafael Janić